

Неперервна апроксимація характеристики термодіодного сенсора та його чутливості сумою полінома й степеневого виразу

Василь Андруник¹, Петро Малачівський²

¹ Національний університет «Львівська політехніка», вул. С. Бандери, 12, Львів, e-mail: aprox@complex.lviv.ua
² д. т. н., с. н. с., Центр математичного моделювання ІППММ НАН України, вул. Дж. Дудаєва, 15, Львів, 79005, e-mail: psmal@cmm.lviv.ua

Розглянуто задачу побудови неперервного та гладкого мінімаксного сплайн-наближення функцій сумою полінома та степеневого виразу. Кожна ланка такого сплайна визначається як чебишовське наближення з відтворенням значення функції та її похідної в крайніх точках відрізка. Запропоновано алгоритм побудови такого сплайн-наближення із заданою похибкою. Подано неперервну апроксимацію температурної характеристики та чутливості термодіодного сенсора і проаналізовано точність відтворення чутливості сенсора.

Ключові слова: мінімаксне сплайн-наближення, чебишовське наближення з ермітовим інтерполюванням, наближення нелінійним виразом.

Вступ. Розглянемо задачу побудови неперервного та гладкого мінімаксного сплайн-наближення функцій сумою полінома та степеневого виразу

$$C_n(a; x) = \sum_{i=0}^n a_i x^i + Ax^p, \quad x \geq 0, \quad A \neq 0, \quad p \neq k \quad (k = \overline{0, n}) \quad (1)$$

з невідомими параметрами $a_i (i = \overline{0, n})$, A і p . Сплайн-наближення таким виразом застосовують для апроксимації залежностей деяких фізичних величин [1] і спеціальних функцій [2]. Степеневі вирази використовують також для опису статичної характеристики сенсорів, зокрема, термодіодних [3]. Задача опису температурної характеристики сенсора з відтворенням його чутливості полягає в побудові неперервного та гладкого сплайн-наближення, яке забезпечує апроксимацію функції із заздалегідь заданою похибкою за найменшої кількості ланок. Оптимальний розв'язок цієї задачі можливий із застосуванням чебишовського наближення [1], оскільки чебишовське наближення забезпечує досягнення найменшої з можливих похибок апроксимації для заданої кількості параметрів. Особливості побудови неперервного мінімаксного сплайн-наближення температурної характеристики сенсора та його чутливості поліномом описані в праці [4], а сумою полінома й експоненти — в [5]. Побудова неперервного та гладкого мінімаксного сплайн-наближення сумою полінома та степеня ґрунтується на застосуванні чебишовського наближення згаданим виразом з ермітовим інтерполюванням у крайніх точках відрізка [6].

1. Формулювання задачі

Нехай неперервно диференційовну функцію $f(x)$ ($f(x) \in C^1[\alpha, \beta]$) задано на множині точок

$$X = \{x \in X : \alpha \leq x_1 < x_2 < \dots < x_n \leq \beta\} \quad (2)$$

відрізка $[\alpha, \beta]$. Під неперервним і гладким мінімаксним сплайн-наближенням функції $f(x)$ на відрізку $[\alpha, \beta]$ виразом (1) розумітимемо сплайн

$$S(x) = C_n(a^{(j)}; x), \quad t_j \leq x \leq t_{j+1}, \quad j = \overline{1, q}, \quad (3)$$

в якому q — кількість ланок сплайн-наближення, точки t_j ($j = \overline{1, q+1}$) — межі ланок, $t_1 = \alpha$, а $t_{q+1} = \beta$. У цьому сплайні кожний із виразів $C_n(a^{(j)}; x)$, $j = \overline{1, q}$, є чебишовське наближення функції $f(x)$ із найменшою абсолютною похибкою на відповідному відрізку $[t_j, t_{j+1}]$, яке в точках дотику ланок t_j ($j = \overline{2, q}$) відтворює значення функції $f(x)$ та її похідної

$$C_n(a^{(j-1)}; t_j) = C_n(a^{(j)}; t_j) = f(t_j), \quad j = \overline{2, q}; \quad (4)$$

$$C'_n(a^{(j-1)}; t_j) = C'_n(a^{(j)}; t_j) = f'(t_j), \quad j = \overline{2, q}. \quad (5)$$

Оскільки значення виразів $C_n(a^{(j)}; x)$, $j = \overline{1, q}$, і їхніх похідних у точках дотику суміжних ланок t_j ($j = \overline{2, q}$) співпадають, то сплайн-наближення (3) з такими ланками буде неперервним і гладким. Похибка наближення функції $f(x)$ сплайном (3) буде

$$G = \max_{1 \leq j \leq q} G_j,$$

де G_j — значення абсолютної похибки наближення функції $f(x)$ виразом $C_n(a^{(j)}; x)$ на j -ій ланці сплайна

$$G_j = \max_{t_j \leq x \leq t_{j+1}} |f(x) - C_n(a^{(j)}; x)|.$$

Сплайн-наближення (3) називатимемо сплайн-наближенням із заданою похибкою G_0 , якщо $G < G_0$, а кількість його ланок є найменша з можливих.

2. Алгоритм побудови неперервного і гладкого мінімаксного сплайн-наближення сумою полінома та степеневого виразу з заданою похибкою

Побудову неперервного та гладкого мінімаксного сплайн-наближення (3) з ланками (1) можна реалізувати за алгоритмом побудови мінімаксного сплайн-наближення, який описано в працях [4, 5].

Для забезпечення неперервності та гладкості сплайн-наближення (3) параметри виразів $C_n(a^{(j)}; x)$, $j = \overline{1, q}$, на кожній із його ланок визначаються відповідно до критерію чебишовського наближення з відтворенням значення функції та її похідної в крайніх точках відрізка [6]. Відповідно до характеристичної теореми, доведеної у праці [6], достатньою умовою існування чебишовського наближення функції $f(x)$ сумою полінома та степеневого виразу (1) із найменшою абсолютною похибкою на відрізку $[\alpha, \beta]$ і відтворенням значення функції та похідної в обох крайніх точках відрізка α та β є справдження нерівностей

$$W^{(n)} > 0, \quad W^{(n)} \neq \tilde{W}_r^{(n)}, \quad r = \overline{0, n}, \quad (6)$$

де

$$W^{(n)} = \frac{D_{n+1}(f; z_2, z_3, \dots, z_{n+4})}{D_{n+1}(f; z_1, z_2, \dots, z_{n+3})}, \quad (7)$$

$$\tilde{W}_r^{(n)} = \begin{cases} 0, & \text{якщо } z_1 = 0, \\ \frac{D_{n+1}(l_r; z_2, z_3, \dots, z_{n+4})}{D_{n+1}(l_r; z_1, z_2, \dots, z_{n+3})}, & \text{якщо } z_1 > 0, \end{cases} \quad (8)$$

$$D_k(U; z_r, z_{r+1}, \dots, z_{r+k+1}) = \frac{D_{k-1}(U; z_{r+1}, z_{r+2}, \dots, z_{r+k+1})}{D_{k-1}(s_{k-1}; z_{r+1}, z_{r+2}, \dots, z_{r+k+1})} - \frac{D_{k-1}(U; z_r, z_{r+1}, \dots, z_{r+k})}{D_{k-1}(s_{k-1}; z_r, z_{r+1}, \dots, z_{r+k})}, \quad k = \overline{3, n+1}, \quad r = \overline{1, n-k+3}, \quad (9)$$

$$D_2(U; z_r, \dots, z_{r+3}) = \begin{cases} \frac{D_1(U; z_2, z_4)}{D_1(s_1; z_2, z_4)} - U'(z_1), & \text{якщо } r = 1; \\ \frac{D_1(U; z_{r+1}, z_{r+3})}{D_1(s_1; z_{r+1}, z_{r+3})} - \frac{D_1(U; z_r, z_{r+2})}{D_1(s_1; z_r, z_{r+2})}, & \text{якщо } 1 < r < n+1; \\ U'(z_{n+4}) - \frac{D_1(U; z_{n+1}, z_{n+3})}{D_1(s_1; z_{n+1}, z_{n+3})}, & \text{якщо } r = n+1, \end{cases} \quad (10)$$

$$D_1(U; z_r, z_{r+2}) = \begin{cases} U'(z_1), & \text{якщо } r = 1; \\ U(z_4) + U(z_3) - 2U(z_2), & \text{якщо } r = 2; \\ U(z_{r+2}) - U(z_r), & \text{якщо } 2 < r \leq n; \\ 2U(z_{n+3}) - U(z_{n+2}) - U(z_{n+1}), & \text{якщо } r = n+1; \\ U'(z_{n+4}), & \text{якщо } r = n+2, \end{cases} \quad (11)$$

$$s_k(x) = x^k, \quad l_k(x) = x^k \ln(x),$$

$U'(x)$ — похідна функції $U(x)$, $z_i (i = \overline{3, n+2})$ — будь-які, впорядковані за зростанням $z_r < z_{r+1} (r = \overline{3, n+1})$ числа з інтервалу (α, β) , $z_1 = z_2 = \alpha$, а $z_{n+3} = z_{n+4} = \beta$.

У випадку чебишовського наближення з відтворенням значення функції та її похідної в точці α достатньою умовою існування такого наближення функції $f(x)$ сумою полінома та степеневого виразу (1) із найменшою абсолютною похибкою є справдження нерівностей (6), у яких

$$D_2(U; z_r, \dots, z_{r+3}) = \begin{cases} \frac{D_1(U; z_2, z_4)}{D_1(s_1; z_2, z_4)} - U'(z_1), & \text{якщо } r = 1; \\ \frac{D_1(U; z_{r+1}, z_{r+3})}{D_1(s_1; z_{r+1}, z_{r+3})} - \frac{D_1(U; z_r, z_{r+2})}{D_1(s_1; z_r, z_{r+2})}, & \text{якщо } 1 < r \leq n+1; \end{cases} \quad (12)$$

$$D_1(U; z_r, z_{r+2}) = \begin{cases} U'(z_1), & \text{якщо } r = 1; \\ U(z_4) + U(z_3) - 2U(z_2), & \text{якщо } r = 2; \\ U(z_{r+2}) - U(z_r), & \text{якщо } 2 < r \leq n+2; \end{cases} \quad (13)$$

де $U'(x)$ — похідна функції $U(x)$, $z_i (i = \overline{3, n+4})$ — будь-які, впорядковані за зростанням $z_r < z_{r+1} (r = \overline{3, n+3})$ числа з $(\alpha, \beta]$, а $z_1 = z_2 = \alpha$.

У випадку чебишовського наближення з відтворенням значення функції та її похідної в точці β достатньою умовою існування такого наближення функції $f(x)$ виразом (1) із найменшою абсолютною похибкою є справдження нерівностей (6), у яких

$$D_2(U; z_j, \dots, z_{j+3}) = \begin{cases} \frac{D_1(U; z_{j+1}, z_{j+3})}{D_1(s_1; z_{j+1}, z_{j+3})} - \frac{D_1(U; z_j, z_{j+2})}{D_1(s_1; z_j, z_{j+2})}, & \text{якщо } 1 \leq j < n+1; \\ U'(z_{n+4}) - \frac{D_1(U; z_{n+1}, z_{n+3})}{D_1(s_1; z_{n+1}, z_{n+3})}, & \text{якщо } j = n+1, \end{cases} \quad (14)$$

$$D_1(U; z_j, z_{j+2}) = \begin{cases} U(z_{j+2}) - U(z_j), & \text{якщо } 1 \leq j \leq n; \\ 2U(z_{n+3}) - U(z_{n+2}) - U(z_{n+1}), & \text{якщо } j = n+1; \\ U'(z_{n+4}), & \text{якщо } j = n+2, \end{cases} \quad (15)$$

де $U'(x)$ — похідна функції $U(x)$, $z_i (i = \overline{1, n+2})$ — довільні, впорядковані за зростанням $z_j < z_{j+1} (j = \overline{1, n+1})$ числа з $[\alpha, \beta)$, а $z_{n+3} = z_{n+4} = \beta$.

Умові (6) задовольняють, зокрема, функції $f(x)$ неперервно диференційовані на відрізку $[\alpha, \beta]$ до n -го порядку, n -а похідна яких строго монотонна, за винятком функцій, що мають вигляд

$$b_0 + Bx^r \ln(x), \quad x > 0, \quad r = \overline{0, n}, \quad (16)$$

де b_0 і B — будь-які дійсні числа [6].

Якщо умови (6) на відповідних відрізках $[t_j, t_{j+1}]$, $j = \overline{1, q}$ виконуються, то параметри чебишовського наближення функції $f(x)$ сумою полінома та степеня (1) можна обчислити за схемою Ремеза [1]. При цьому параметри $a_i^{(j)}$ ($i = \overline{0, n}$) і $A^{(j)}$ виразів $C_n(a^{(j)}; x)$ на ланках $j = \overline{1, q}$ сплайна визначаються за формулами [6]

$$A^{(j)} = D_{n+1}(f; z_1, z_2, \dots, z_{n+3}) / D_{n+1}(\varphi; z_1, z_2, \dots, z_{n+3}); \quad (17)$$

$$a_k^{(j)} = \frac{D_k(f; z_1, \dots, z_{k+2}) - \sum_{i=k+1}^n a_i^{(j)} D_k(s_i; z_1, \dots, z_{k+2}) - A^{(j)} D_k(\varphi; z_1, \dots, z_{k+2})}{D_k(s_k; z_1, \dots, z_{k+2})}; \quad k = \overline{1, n}; \quad (18)$$

$$a_0^{(j)} = \frac{1}{2} \left[f(z_3) + f(z_4) - \sum_{i=1}^n a_i^{(j)} (z_2^i + z_3^i) - A^{(j)} (z_2^{p^{(j)}} + z_3^{p^{(j)}}) \right], \quad (19)$$

де $\varphi(p; x) = x^p$, вирази $D_k(U; z_i, z_{i+1}, \dots, z_{i+k+1})$ визначаються за формулою (9), а $D_2(U; z_r, \dots, z_{r+3})$ і $D_1(U; z_r, z_{r+2})$ залежно від точок інтерполювання — за відповідними формулами (10) та (11), (12) і (13) або (14) і (15). Тут і далі через z_r ($r = \overline{1, n+4}$) позначатимемо точки альтернансу й інтерполювання на відповідних відрізках $[t_j, t_{j+1}]$, $j = \overline{1, q}$.

Значення параметра $p^{(j)}$ є розв'язок рівняння

$$\omega_n(p) = W^{(n)}, \quad (20)$$

де $\omega_n(p) = \frac{D_{n+1}(\varphi; z_2, z_3, \dots, z_{n+4})}{D_{n+1}(\varphi; z_1, z_2, \dots, z_{n+3})}$, а вираз $W^{(n)}$ визначається за формулою (7).

Розв'язок цього рівняння обчислюємо з урахуванням того [6], що у випадку виконання нерівностей

$$\tilde{W}_0^{(n)} < W^{(n)} < \tilde{W}_n^{(n)} \quad (21)$$

його значення знаходиться в одному з інтервалів $(k, k+1)$, де $k = \overline{0, n-1}$. Тому спочатку необхідно перевірити чи належить корінь рівняння (20) одному із цих інтервалів. Якщо значення параметра $p^{(j)}$ належить одному з цих інтервалів, то його можна визначити за методом хорд або ділення навпіл.

Якщо величина $W^{(n)}$ не задовольняє нерівностям (21), то значення параметра $p^{(j)}$ належить одному з інтервалів $(-\infty, 0)$ або (n, ∞) . У цьому випадку значення параметра $p^{(j)}$ обчислюємо за ітераційним методом Ньютона [6]

$$p_{i+1}^{(j)} = p_i^{(j)} - \frac{g_n(p_i^{(j)}) - V^{(n)}}{g_n'(p_i^{(j)})}, \quad i = 0, 1, 2, \dots, \quad (22)$$

де

$$g_n(p) = \ln \left(\frac{D_{n+1}(\Phi; z_2, z_3, \dots, z_{n+4})}{D_{n+1}(\Phi; z_1, z_2, \dots, z_{n+3})} \right), \quad V^{(n)} = \ln(W^{(n)}),$$

$$g_n'(p) = \frac{D_{n+1}(\bar{\Phi}; z_2, z_3, \dots, z_{n+4})}{D_{n+1}(\Phi; z_2, z_3, \dots, z_{n+4})} - \frac{D_{n+1}(\bar{\Phi}; z_1, z_2, \dots, z_{n+3})}{D_{n+1}(\Phi; z_1, z_2, \dots, z_{n+3})},$$

$$\bar{\Phi}(p, x) = x^p \ln(x); \quad \Phi(p, z) = z^p,$$

$$p_0 = \begin{cases} -p^*, & \text{якщо } W^{(n)} < \tilde{W}_0^{(n)}; \\ n+1+p^*, & \text{якщо } W^{(n)} > \tilde{W}_n^{(n)}; \end{cases} \quad p^* = \frac{|\ln W^{(n)}|}{\ln(z_{n+4} + z_2) - \ln(z_{n+3} + z_1)},$$

а вирази $W^{(n)}$, $\tilde{W}_0^{(n)}$, $\tilde{W}_n^{(n)}$ і $D_{n+1}(U; z_i, z_{i+1}, \dots, z_{i+n+2})$, $i = \overline{1, 2}$ залежно від точок інтерполювання визначаємо за формулами (7)-(15).

Для забезпечення неперервності та гладкості сплайна (3) відповідно до умов (4) та (5) значення виразів $D_2(U; z_r, z_{r+1}, z_{r+2}, z_{r+3})$ і $D_1(U; z_r, z_{r+2})$, а також початкове наближення до точок альтернансу визначаємо залежно від порядкового номера ланки. Першу ланку сплайна $C_n(a^{(1)}; x)$ визначаємо як чебишовське наближення функції $f(x)$ із найменшою абсолютною похибкою на $[t_1, t_2]$ з ермітовим інтерполюванням у точці t_2 . У цьому випадку значення $D_2(U; z_r, z_{r+1}, z_{r+2}, z_{r+3})$ визначаємо за формулою (14), $D_1(U; z_r, z_{r+2})$ — за формулою (15), в яких z_r ($r = \overline{1, n+2}$) — впорядковані за зростанням точки альтернансу з $[t_1, t_2)$, $t_1 = \alpha$, а $z_{n+3} = z_{n+4} = t_2$. Похибку апроксимації на першій ланці можна визначити за формулою

$$G_1 = \left| f(z_2) - \sum_{i=0}^n a_i^{(1)} z_2^i - A^{(1)} z_2^{p^{(1)}} \right|. \quad (23)$$

Параметри виразів $C_n(a^{(j)}; x)$, $j = \overline{2, q-1}$, сплайн-наближення (3) функції $f(x)$ на внутрішніх ланках, починаючи з другої до передостанньої, визначаємо як чебишовське наближення з умовою відтворення значення функції та її похідної в обох крайніх точках кожної з цих ланок, тобто в крайніх точках відрізків $[t_j, t_{j+1}]$, $j = \overline{2, q-1}$.

Під час обчислення параметрів сплайна на цих ланках значення $D_2(U; z_r, \dots, z_{r+3})$ визначаємо за формулою (10), $D_1(U; z_r, z_{r+2})$ — за формулою (11), в яких z_i ($i = \overline{3, n+2}$) — впорядковані за зростанням точки альтернансу з інтервалу (t_j, t_{j+1}) $z_1 = z_2 = t_j$, а $z_{n+3} = z_{n+4} = t_{j+1}$. Похибку апроксимації на цих ланках можна визначити подібно до обчислення похибки апроксимації на першій ланці.

Наближення виразом $C_n(a^{(q)}; x)$ на останній ланці визначаємо як чебишовське наближення з відтворенням значення функції та похідної в крайній лівій точці ланки — t_q . Під час обчислення параметрів сплайна на цій ланці значення $D_2(U; z_r, \dots, z_{r+3})$ визначаємо за формулою (12), $D_1(U; z_r, z_{r+2})$ — за формулою (13), в яких z_i ($i = \overline{3, n+4}$) — впорядковані за зростанням точки альтернансу з $(t_q, t_{q+1}]$, $z_1 = z_2 = t_q$, а $t_{q+1} = \beta$. Похибку апроксимації на цій ланці також можна визначити подібно до обчислення похибки апроксимації на першій ланці.

Задача побудови неперервного та гладкого мінімаксного сплайн-наближення сумою полінома та степеневого виразу (1) із заданою похибкою в разі наближення таблично заданих функцій не завжди має розв'язок. Вона не має розв'язку, якщо на одному з підінтервалів мінімально допустимої довжини ланки ($n+3$ точки для першої й останньої ланки та $n+2$ точки для решти ланок) отримується похибка G , більша від заздалегідь заданої G_0 ($G > G_0$). Якщо під час побудови неперервного та гладкого мінімаксного сплайн-наближення із заданою похибкою отримувалася похибка, більша від заздалегідь заданої, то на підінтервалах, на яких чебишовське наближення з необхідною похибкою не вдалося знайти, можна застосувати інтерполяцію цим самим виразом або поліномом із точним відтворенням значення похідної функції у відповідних крайніх точках.

3. Неperервна апроксимація температурної характеристики та чутливості термодіодного сенсора

Апроксимуємо температурну характеристику термодіодного сенсора типу DT-471 фірми Lake Shore [7] (Curve 10). Температурну характеристику цього сенсора задано сто двадцятьма значеннями в діапазоні від 1,4 до 475 К. Графік цієї температурної характеристики зображено на рис. 1, а графік чутливості сенсора — на рис. 2.

Апроксимація цієї температурної характеристики неперервним і гладким мінімаксним сплайном (3) для $n=2$ з абсолютною похибкою 0,2 мВ складається з дев'яти ланок. Результати цього сплайн-наближення подані в табл. 1. Для порівняння в цій таблиці подано також результати апроксимації температурної характеристики термодіодного сенсора типу DT-471 неперервним і гладким мінімаксним сплайном з такою ж абсолютною похибкою та кількістю параметрів поліномом і сумою полінома й експоненти. У колонках ΔU і ΔUT задані відповідно похибки відтворення характеристики сенсора та його чутливості відповідним виразом.

Із поданих у цій таблиці даних слідує, що побудований неперервний і гладкий мінімаксний сплайн відтворює температурну характеристику сенсора з абсолютною

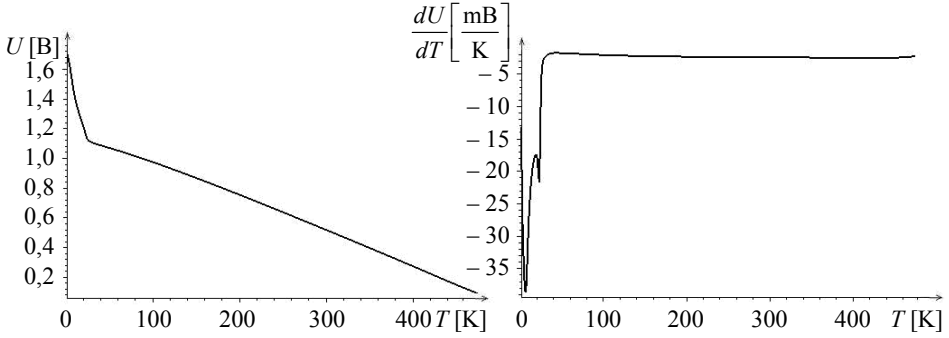

Рис. 1. Температурна характеристика сенсора

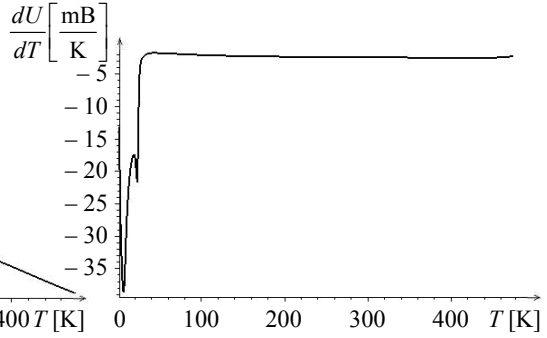

Рис. 2. Залежність чутливості сенсора від температури

похибкою 0,18 mB, а його чутливість — з абсолютною похибкою 0,28 mB/K. Сплайн-наближення з поліноміальними ланками четвертого степеня та тією ж абсолютною похибкою складається з десяти ланок і забезпечує відтворення чутливості сенсора з похибкою 0,36 mB/K, а сплайн-наближення сумою полінома й експоненти з тією самою кількістю параметрів складається з дев'яти ланок і забезпечує відтворення чутливості сенсора з похибкою 0,356 mB/K.

Судячи з результатів, поданих у табл. 1, оптимальним щодо точності відтворення чутливості сенсора є неоднорідний неперервний і гладкий мінімаксний сплайн, у якому на перших трьох ланках застосовується наближення сумою полінома та степеневого виразу, а на останніх шести — сумою полінома й експоненти. Значення параметрів такого сплайн-наближення подані в табл. 2.

Таблиця 1

Результати апроксимації температурної характеристики й чутливості сенсора DT-471

Номер ланки	$a_0 + a_1x + \dots + a_4x^4$			$a_0 + a_1x + a_2x^2 + Ae^{px}$			$a_0 + a_1x + a_2x^2 + Ax^p$		
	Межі ланки	ΔU [mB]	ΔUT [mB/K]	Межі ланки	ΔU [mB]	ΔUT [mB/K]	Межі ланки	ΔU [mB]	ΔUT [mB/K]
1	1,4; 5	0,16	1,20	1,4; 3,8	0,190	1,800	1,4; 5,5	0,18	1,300
2	5; 9,5	0,18	0,36	3,8; 9	0,180	0,356	5,5; 9,5	0,15	0,280
3	9,5; 19,5	0,11	0,11	9; 20	0,190	0,140	9,5; 20	0,15	0,140
4	19,5; 23	0,14	0,26	20; 22	0	0,030	20; 22	0	0,035
5	23; 25	0	0,04	22; 24	0	0,060	22; 24	0	0,060
6	25; 29	0,12	0,21	24; 36	0,150	0,220	24; 36	0,17	0,250
7	29; 56	0,19	$5,6 \cdot 10^{-2}$	36; 100	0,068	0,023	36; 100	$6,9 \cdot 10^{-2}$	$2,4 \cdot 10^{-2}$
8	56; 320	0,17	$9,6 \cdot 10^{-3}$	100; 350	0,130	$7,5 \cdot 10^{-3}$	100; 350	0,17	$8,1 \cdot 10^{-3}$
9	320; 450	0,15	$7,8 \cdot 10^{-3}$	350; 475	0,011	0,013	350; 475	$1,1 \cdot 10^{-2}$	$5,4 \cdot 10^{-3}$
10	450; 475	0	$4,3 \cdot 10^{-3}$	—	—	—	—	—	—

Таблиця 2

Результати апроксимації температурної характеристики та чутливості сенсора неоднорідним сплайном

	Номер ланки	Межі ланки	Значення коефіцієнтів a_0, a_1, a_2, A та p	ΔU [mB]	$\frac{\Delta U}{T}$ [mB/K]
$a_0 + a_1x + a_2x^2 + Ax^p$	1	1,4; 5,5	1,7005257; 0,02692403; 0,0046880155; – 0,029120293; 1,55301485	0,180	1,300
	2	5,5; 9,5	2,0341738; –0,085178975; 0,0026444117; –0,903791896; –1,53152164	0,150	0,280
	3	9,5; 20	2,03358643; –0,16039789; –0,004295141; 0,041705999; 1,5320999	0,150	0,140
$a_0 + a_1x + a_2x^2 + Ae^{px}$	4	20; 22	1,74999188; –0,038675678; 6,129291708·10 ⁻⁴ ; –5,46028048·10 ⁻⁷ ; 0,47469173	0	0,035
	5	22; 24	0,25462216; 0,10770629; –2,99861585·10 ⁻³ ; 2,5063214910 ⁻¹¹ ; 0,86097967	0	0,063
	6	24; 36	1,20548358; –0,0043137184; –2,9155759·10 ⁻⁷ ; 79829516,7529; –0,9355469	0,150	0,220
	7	36; 100	1,15154023; –0,0014808049; –2,7959753·10 ⁻⁶ ; 23703,84975; –0,505860386	0,068	0,023
	8	100; 350	1,2228567; –2,2660402·10 ⁻³ ; –2,57242917·10 ⁻⁷ ; 0,08365128278; –0,015263219	0,130	7,5·10 ⁻³
	9	350; 475	1,18640398; –2,065938·10 ⁻³ ; –5,3469007·10 ⁻⁷ ; 3,56324675·10 ⁻¹⁵ ; 0,059332167	0,011	0,013

Висновок. Побудова неперервного та гладкого мінімаксного сплайн-наближення функції $f(x)$ сумою полінома та степеневого виразу (1) ґрунтується на характеристичній властивості чебишовського наближення функції цим виразом із найменшою абсолютною похибкою й ермітовим інтерполюванням у крайніх точках відрізка. Значення параметрів такого чебишовського наближення визначається за формулами (17)-(19), а для обчислення показника степеня запропоновано комбінований спосіб уточнення його значення з використанням ітераційної схеми (22). Достатній умові існування чебишовського наближення сумою полінома та степеневого виразу задовольняють, зокрема, функції $f(x)$ неперервно диференційовні на відрізку $[\alpha, \beta]$ до n -го порядку, n -а похідна яких строго монотонна, за винятком функцій, що мають вигляд (16). Апроксимація температурної характеристики сенсора неперервним і гладким мінімаксним сплайном сумою полінома та степеневого виразу з похибкою 0,18 mB забезпечує відтворення його чутливості з похибкою 0,28 mB/K.

Література

- [1] Понов, Б. А. Равномерное приближение сплайнами / Б. А. Понов. — Киев: Наук. думка, 1989. — 272 с.
- [2] Kobayashi, Y. Fractional power approximations of elliptic integrals and Bessel functions / Y. Kobayashi, M. Ohkita, M. Inoue // Math. Comput. Simulation. — 1978. — Vol. 20, No 4. — P. 285-290.

- [3] *Шефтель, Й. Т.* Аппроксимация температурной зависимости сопротивления терморезисторов типа СТ-4-16А / *Й. Т. Шефтель, Я. В. Павловский, В. А. Стогова* // Приборы и системы управления. — 1985. — № 11. — С. 24-25.
- [4] *Малачівський, П.* Неперервне й гладке рівномірне сплайн-наближення температурної характеристики сенсора та його чутливості / *П. Малачівський, Я. Пізюр, В. Андруник* // Вимірювальна техніка та метрологія. — 2007. — № 58. — С. 24-30.
- [5] *Малачівський, П.* Неперервна аппроксимация характеристики термодиодного сенсора і його чутливості сумою многочлена й експоненти з нелінійним параметром / *П. Малачівський* // Вимірювальна техніка та метрологія. — 2008. — № 69. — С. 84-89.
- [6] *Скопецький, В. В.* Чебишовське наближення сумою многочлена й нелінійного виразу з ермітовим інтерполюванням у крайніх точках відрізка / *В. В. Скопецький, П. С. Малачівський* // Доповіді НАН України. — 2010. — № 4. — С. 42-47.
- [7] www.lakeshore.com/.../Curve 10

Continuous approximation of characteristics of thermodiode sensor and its sensitivity by the sum of polynomial and power

Vasyl Andrunyk, Petro Malachivskyj

The problem of construction of the continuous and smoothed minimal spline-approximation by the sum of polynomial and power is considered. The algorithm for construction of such approximation with a priori given error, when all spline links are determined as Chebyshev approximation, is described. An example of this approximation application for the transfer-function of diode temperature sensor for cryogenic temperature range is given. The comparison of the values of sensor sensitivity and derivative values of the obtained spline function is done.

Непрерывная аппроксимация характеристики термодиодного сенсора и его чувствительности суммой полинома и степенного выражения

Василь Андруник, Петро Малачивский

Рассмотрена задача построения непрерывного и гладкого минимаксного сплайн-приближения функций суммой многочлена и степенного выражения. Каждое звено такого сплайна определяется как чебышевское приближение с восстановлением значения функции и её производной в крайних точках отрезка. Предложен алгоритм построения такого сплайн-приближения с заданной погрешностью. Получена непрерывная аппроксимация температурной характеристики и чувствительности термодиодного сенсора и проанализирована точность восстановления чувствительности сенсора.

Отримано 2.07.10